

Pozarevic
ΒΕΛΙΓΡΑΔΙ

ΦΑΝΗ ΚΕΧΑΓΙΑ

ΟΜΗΡΙΑ

Η ανείπωτη ιστορία ξεριζωμού της Τζουμαγιάς

ΑΛΒΑΝΙΑ ΤΖΟΥΜΑΓΙΑ

ΕΛΛΑΣ

«Άραγες τούτη η ζωή η
τέταρτη θε να 'ναι κι η
τελευταία, για ο Θεός με
λογαριάζει ν' αξιωθώ
και πέμπτη;»

ΤΙΤΛΟΣ: Ομηρία, η ανείπωτη ιστορία ξεριζωμού της Τζουμαγιάς
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Φανή Κεχαγιά
ΣΕΙΡΑ: Ελληνική λογοτεχνία
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Φανή Κεχαγιά
ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Μαριάννα Σωκράτους
ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Εκδόσεις Έξη
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Εκδόσεις Έξη

Copyright © Φανή Κεχαγιά
Copyright © 2023 Εκδόσεις Έξη

ISBN: 978-618-5713-43-0

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν.2121/1993, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται η κατ' οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και γενικός αναπαραγωγή, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση σε οποιαδήποτε μορφή και εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη.

Εκδόσεις Έξη
Λουίζης Ριανκούρ 13
11523 Αθήνα
Τηλ.: 211 4111078
www.ekdoseiseksi.gr
email: info@ekdoseiseksi.gr
facebook: Εκδόσεις ΕΞΗ

Φανή Κεχαγιά

ΟΜΗΡΙΑ

Η ανείπωτη ιστορία ξεριζωμού
της Τζουμαγιάς

Εκδόσεις Έξιν

Μεράκ έτμε, ασκίμ*

*Ιούνιος 1914, Καβακλί***

Σαν χειμωνιάτικη αντάρα μπούκαρε στο σπίτι με το γεμενί*** λασκαρισμένο στους ώμους και την ξανθιά κοτσίδα ξέφραγη κι ούτε νοιάστηκε για το χερούλι που τίναξε μια χούφτα μπαντανά****, καθώς κοπανήθηκε η πόρτα στο ντουβάρι. Δεν υπήρχε χρόνος, δεν χώραγε στιγμή, δεν έμενε μυαλό να νοιαστεί.

Παλαβωμένη χύθηκε στη χαμπλοτάβανη κουζίνα πιπιλίζοντας λόγια ακατάληπτα και πήρε να τραβάει ασυνάρτητα από το επιτοίχιο φανάρι***** ό,τι έπιανε το χέρι και να τα πετάει στο τραπέζι. Έναν κόμπο ξεροτύρι, μια γροθιά ψωμί που ξέμεινε απ' το βδομαδιάτικο ζύμωμα, μια χούφτα τσάγαλα, μισή αρμαθιά λουκάνικα, λίγα σύκα ξερά, πέντε ελιές, ένα αχλάδι... Μια στιγμή κοντοστάθηκε δίγνωνη κοιτάζοντας στα

* Μην ανησυχείς, αγάπη μου (τουρκικά).

** Χωριό της Ανατολικής Θράκης στον Δήμο Μακράς Γέφυρας (Ουζούνκιου-πρου) της επαρχίας Αδριανούπολης.

*** Κεφαλομάντιλο.

**** Ασβέστης.

***** Κλωβός για τρόφιμα.

χαμένα ένα ξέχειλο κιούπι χλωρά κουκιά. Τότε μόνο είδε το παιδί που, κολλημένο στον τοίχο, την κοίταγε έντρομο κι έτρεξε να το κλείσει στις φτερούγες της.

«Αχ, γιαβρούμ...» βόγκηξε.

«Ανετζίμ... Νε ολούρ;»*

Η φωνή του ίσα που άχνισε όπως ήταν κουκουλωμένο στην αγκαλιά της. Πισωπάτησε μισό βήμα και γονάτισε μπροστά του, τα μάτια της μια πιθαμή απ' τα μάτια του.

«Αχ, κουζούμ... Γκιτμελίσιν, σίμντι! Ρουζγκιάρ, νεφές γκιμπί».**

«Μπεν; Νιγιέ; Βε σεν;»***

Σαν ελατήριο τινάχτηκε, επέστρεψε στο τραπέζι κι άρχισε να δένει σταυρωτά το τραπεζόπανο με κρατημένη ανάσα. Τελευταία στιγμή κάτι σκέφτηκε, έλυσε τους κόμπους, έτρεξε στο μέσα δωμάτιο και γύρισε κρατώντας ένα αντρικό πανωφόρι. Το δίπλωσε μπόγο, το έβαλε πάνω από τα φαγητά και ξανάδεσε σφιχτά χιαστί τις γωνίες του τραπεζομάντιλου με χέρια σταθερά.

«Ανέ****...»

«Σους κι άκου με καλά».

Όταν θύμωνε, πάντα του μιλούσε στα ελληνικά. Κι όταν τον νανούριζε κι όταν τραγούδαγε, μα τώρα δεν είχαν καμιά θέση τα τραγουδίσματα. Σε αντίθεση

* Μανούλα μου, τι τρέχει; (τουρκικά).

** Αχ, αρνί μου... Πρέπει να φύγεις, τώρα! Σαν τον άνεμο, σαν ανάσα (τουρκικά).

*** Εγώ; Γιατί; Κι εσύ; (τουρκικά).

**** Μάνα (τουρκικά).

με τα χέρια της, στη φωνή της γουργούριζε ένα τρέμουλο.

«Εγώ δε θα 'ρθω. Μόνος να φύγεις είναι χρεία δίχως πίσω να κοιτάξεις. Ακούγεις τι σε λέγω; Φτερά στα πόδια θα βάνεις και όσο πιο γλήγορα αντέχεις θα τρέξεις, ναι, γιαβρούμ; Με το υπόσχεσαι;»

«Τι είν' αυτά που λέγεις, ανέ; Να πάγω πού; Ο πατέρας μου; Πού είν' ο πατέρας;»

Το παιδί χώθηκε στον κόρφο της, γραπώθηκε απ' το φουστάνι της, το ένιωσε να σπαρταράει σαν να πάλευε να ξαναχωθεί μέσα της. Λιγώθηκε η ψυχή της. Με οδύνη το ξεκόλλησε από πάνω της κι ένιωσε σαν να ξεκολλάει τις σάρκες της.

«Εμένα διεσ. Τον πατέρα σου τον πήραν οι ζαπτιέδες*. Σους, κουζούμ... Μην κλαίγεις, επτά χρονώ άντρας είσαι πια και σαν άντρας που 'σαι να κλαίγεις δεν κάνει. Στο ασκέρι τον πήραν να πάγει να πολεμήσει, ναι; Έτσι ήνταν αναγκεμός να γένει, μαθές. Πόλεμος γένεται και στον πόλεμο οι άντρες με τ' ασκέρι παγαίνουν. Αλλά, αφού ο πατέρας σου πια εδώ δεν είναι, μια που πόλεμος κρατεί, κινδυνεύουμε, ναι; Γι' αυτό εσύ σαν καρτάλι** θα πετάξεις...»

«Μάνα...»

«Σους, σε λέγω, σαν απτός, σαν τον άνεμο θα χυθείς ώσπου στην Τζουμαγιά να φτάκεις, χίλιες φορές τον δρόμο σε τον είπα, τώρα πια με μάτια κλειστά να

* Τούρκοι αστυνομικοί.

** Απτός.

μπορείς να τον εύρεις πρέπει έτσι άντρας που γίνηκες, λεβέντη μου εσύ, τρανέ μου, ναι; Αλεξανδρούπολη, Γκιουμουρτζίνα, Ξάνθη, Καβάλα, Δράμα κι ύστερα, άμα τον Αγγίτη δρασκελίσεις, τη σερραϊκή πεδιάδα θα διεις.

»Αλλά την πόλη θα την αποφύγεις, μυρμηγκιά πια οι Βούλγαροι εκείδά είναι. Απ' έξω απ' έξω μέχρι τον Στρυμόνα θα πάγεις. Χωρικούς μονακά να ρωτάγεις, τσομπάνηδες και τσελιγκάδες πολλούς δε θα συναπαντήσεις, Ιούνη μήνα θα 'χουν αφήσει πια τα χειμαδιά για τ' αφηλά τα βοσκοτόπια. Σαν διαβείς το ποτάμι το μεγάλο, τον Στρυμόνα, να τ' ανεβαίνεις θα πάρεις μέχρις στην Τζουμαγιά να σε βγάνει, ακούγεις; Τον παππού σου θα πας να εύρεις, αλλά άκουγε τι θα σε πω. Νύχτα θα τρέχεις και μονακά πλάι από τον μεγάλο δρόμο που οι αραμπάδες τον ακλουθούν και τα ζωντανά τα φορτηγά, μουλάρια κι άλογα. Τη μέρα μες στα δέντρα θα λουφάζεις, σε καντάκια, σε καλαμιές. Θα κρύβεσαι, ναι; Και μόνο σα νυχτώνει θα βγαίνεις κι ογλήγορα θα βαδίζεις, μα μυστικά. Άμα θόρυβο γρικάς, θα μουλώχνεις, μ' ακούγεις εδώ τι σε λέγω; Κι άμα στην Τζουμαγιά φτάκεις, σε κανέναν φιρμάνι τίνος είσαι μη δώκεις, ώσπου του παππού σου το σπίτι να εύρεις, ναι;

»Κι άμα στον δρόμο σε σταματήσουν, εσύ μιλιά δε θα βγάνεις προτού καταλάβεις τι γλώσσα μιλούνε, ναι; Άμα ελληνικά μιλούν και ποιος είσαι σε ρωτήξουν, το ελληνικό σου τ' όνομα θα φανερώσεις. Ακούγεις; Το ελληνικό, "Είμαι ο Σάντρος", όχι ο Σά-

ντρος, ολάκερο θα το πεις, “ο Αλέξαντρος ο εγγονός του Σάντρου του Ράσκου του Τζουμαγιώτη” θα πεις, ναι; Και μόνο ελληνικά θα μιλείς.

»Άμα όμως τούρκικο περίπολο σε σταματήσει, ο Ασλάν Ντεμίρογλου είσαι, ο γιος του Φουρκάν του παραγκού απ’ το Καβακλί, ναι; Μα, διες με καλά! Άμα βουλγάρικα μιλούν, τη γλώσσα σου θα την καταπιείς, ακούγεις που σε μιλώ; Ξέχνα ότι έχεις γλώσσα. Και κοίτα μη σε ξεγελάσουν, ναι; Είν’ άτιμοι οι Βούλγαροι, παλιοφάρα. Ορκίσου πως ό,τι σε είπα θα κάμεις».

«Αμά σεν νέρεντε ολατζάκσιν;»*

«Εγώ...»

Η φωνή της έσπασε. Πήρε βαθιά ανάσα κι έδιωξε το βλέμμα της έξω απ’ το παράθυρο στην πίσω αυλή. Είδε ακουμπισμένες στον φράχτη τις ρόδες απ’ το μισοτελειωμένο κάρο που δούλευε ο Φουρκάν πριν απ’ τη συμφορά, κι έπνιξε έναν λυγμό.

«Θα ’ρθω κι εγώ».

Τράβηξε απ’ τον κόρφο της τον βαφτιστικό σταυρό που φορούσε πάντα, τον έβγαλε και τον πέρασε με τρυφερότητα στον λαιμό του παιδιού.

«Μια μέρα ξωπίσω σου θα ’ρχουμαι κι εγώ. Μα, προτού φύγω, έχω να τελέσω κάτι δουλειές που ο πατέρας σου μ’ ανέθηκε. Τον ξεύρεις τι νοικοκύρης είναι... Άμα ’πιστρέψει και διει πως τον αφήφησα κι όπως με ορμήνεψε δεν έκαμα, ποιος τον ακούγει».

Δεν γινόταν να πει στο παιδί πως τον πατέρα του

* Αλλά εσύ πού θα είσαι; (τουρκικά).

δεν είχε δυο ώρες που ο γιούζμπασης* με εντολή του τσαβούση** τον κρέμασε στην πλατεία της Εντίρνε για προδότη. Δεν γινόταν να πει στο παιδί πως έπρεπε να μείνει πίσω με κίνδυνο της ζωής της σαν άπιστη που ήταν, για να θάψει το κουφάρι του Φουρκάν. Δεν γινόταν να του πει πως τον πατέρα του, πριν τον κρεμάσουν, τον βασάνισαν να ομολογήσει πράγματα που δεν έκανε, γιατί ψάχναν εξιλαστήρια θύματα για προδότες να δικαιολογήσουν τη χασούρα τους το '12· πως ήθελε να του πλύνει πρώτα τις πληγές, να τον καθαρίσει απ' τον λύθρο***· πως κάθε λεπτό που περνούσε μεγάλωνε ο κίνδυνος να έρθουν να της αρπάξουν το παιδί απ' τα χέρια, για να το μεγαλώσουν σαν καθαρό Τούρκο.

«Να σε περιμένω τότες, μάνα, να φύγουμε αντάμα».

Τραβήχτηκε αγριεμένη.

«Όχι! Εσύ τώρα θα κινήσεις, μ' ακούγεις; Τώρα! Με μouxαμπέτια**** χασομερούμε και καιρό χάνουμε. Από στιγμή σε στιγμή κίντυνος είν' εδώ οι ζαπτιέδες να φτάκουν και μαζί τους να σε πάρουν».

«Τι να με κάμουν εμένα, μάνα, οι ζαπτιέδες;»

«Τούρκος είσαι, τζανούμ. Γέννημα θρέμμα Καβακλιώτης. Μα με μάνα Ελληνίδα. Τώρα που ο πατέρας σου λείπει, λες παιδί δικό τους ν' αφήκουν μια Χρι-

* Λοχαγός.

** Αξιωματικός με καθήκοντα στρατιωτικού αστυνομικού.

*** Αίμα πηγμένο ανάκατο με σκόνη και ιδρώτα, λάσπη αίματος.

**** Κουβεντολογία.

σιανή Ρωμιά να τ' ανασταίνει; Μια Γκιαούρισσα;»

«Μα, μάνα...»

«Σους! Από μένα θα σε πάρουν και στην Εντίρνε θα σε πάγουν ή, ακόμα χειρότερα, στη Σταμπούλ για Τούρκο, Τούρκο να σ' αναθρέψουν».

Δεν γινόταν να του πει πως ήταν μεγάλος ο κίνδυνος να το σφάξουν επιτόπου σαν μπασταρδεμένο που ήταν με μάνα Χριστιανή Γκιαούρισσα και πατέρα Τούρκο, που η μόνη προδοσία του απέναντι στο Οθωμανικό Κράτος ήταν που αγάπησε και πήρε μια άπιστη.

Στον πρώτο πόλεμο του '12, οι Τούρκοι ήταν απασχολημένοι να κρατήσουν τα εδάφη που έχαναν, δεν έδιναν σημασία ποιος είναι ποιος. Χριστιανοί ζούσαν στο Καβακλί και σ' ολόκληρη την Ανατολική Θράκη, πλήρωναν το χαράτσι κι εξασφάλιζαν μια -επισφαλή, έστω- ησυχία. Μα απ' το '13 που άρχισε ο δεύτερος πόλεμος και κυρίως απ' όταν ο Οσμανλί Ορντουσού* ξαναπήρε απ' τους Βούλγαρους την Εντίρνε, τα πράγματα άλλαξαν. Οι Τούρκοι βάλθηκαν να εκδικηθούν για τις απώλειες του '12. Οι Χριστιανοί που πήραν απόφαση να μείνουν στα μέρη όπου γεννήθηκαν και που είχαν στην καρδιά για πατρίδα τους, δεινοπαθούσαν, κάθε μέρα πάθαιναν και χειρότερα. Και ο Φουρκάν τής έλεγε:

«Μεράκ έτμε, ασκίμ. Εγώ είμαι Τούρκος, εμάς δε μας εγγίζουν».

* Οθωμανικός Στρατός (τουρκικά).

Αυτή όμως το 'βλεπε να 'ρχεται. Όταν κλέφτηκαν το '07 κι έφυγαν απ' την Τζουμαγιά να γλιτώσουν απ' την οργή των δικών τους και την κατακραυγή των ντόπιων κι ήρθαν εδώ, στο Καβακλί, είπε, *τώρα πια θα 'συχάσουμε*, αλλά έπειτα άρχισε ο πόλεμος κι από τότε πсуχία δεν χόρτασε η καρδιά της.

Από το ξέσπασμα του '12 ακόμα, οι Χριστιανοί ζούσαν βουτηγμένοι στον φόβο. Σαν γιαγκίνι* διαδιδόταν ο λόγος ότι θα γίνονταν σφαγές από τον στρατό και τους Τούρκους πρόσφυγες απ' τη Βοσνία και την Ερζεγοβίνη, που κατέβαιναν μπουλούκια στη Θράκη και σκορπούσαν στη Χερσόνησο. Ορδές ατάκτων περιφέρονταν στην Καλλίπολη κι έσπερναν τρόμο. Όταν τους ρωτούσαν σε ποιο τάγμα ανήκουν, έλεγαν:

«Μπιζ κασάπ ταμπουρούγιζ. Μπιρ χαφτά ζαρφιντά γκιαουρλารίν χέψι κεσετζείζ».**

Η κατάσταση μέρα με τη μέρα χειροτέρευε. Οι Έλληνες ξαγρυπνούσαν τις νύχτες τρέμοντας μην τους σφάξουν στον ύπνο. Κάθε μέρα μάθαιναν για κλοπές και ανελέητους ξυλοδαρμούς -κάποτε μέχρι θανάτου. Τις προάλλες δεν ήρθε ο Θέμος ο περατάρης και τους είπε πως καμιά τριανταριά μπήκαν στο Εξαμίλι κι εξανάγκασαν τους Χριστιανούς να τους μετρήσουν τριακόσιες λίρες, αλλιώς θα πυρπολούσαν το χωριό; Κι έπειτα, σαν να μην τους έφτανε αυτό, δεν σκότωσαν

* Πυρκαγιά.

** Εμείς ανήκοιμε στο τάγμα των σφαγέων. Μέσα σε μια βδομάδα όλους τους γκιαούρηδες θα τους σφάζουμε (τουρκικά).

τέσσερις τσελιγκάδες για ν' αρπάξουν τα πρόβατα και
το βιος τους; Δεν έδειραν τραβώντας απ' τα γένια τον
παπα-Γιώργη, αφού τον υποχρέωσαν πρώτα να τους
μαγειρέψει και να τους φιλέψει; Η Καλλίπολη δεν
γέμισε Τουρκιά;

Κι ο Φουρκάν...

«Μεράκ έτμε, εγώ είμαι Τούρκος, χαγιατίμ* , εμάς
δε μας ακουμπούν».

Αχ, μωρέ Φουρκάν...

ΟΜΗΡΙΑ

Η ανείπωτη ιστορία ξεριζωμού της Τζουμαγιάς

Σεπτέμβρης, 1916. Ο Βούλγαρος διοικητής των Σερρών διατάζει τους κατοίκους της Τζουμαγιάς να εγκαταλείψουν μέσα σε δύο ώρες τα σπίτια τους.

Η διαταγή βρίσκει την Αννού, κόρη του Βλάχου μεγαλέμπορου Σάντρου Ράσκου, ήδη δυο φορές ξεριζωμένη. Την πρώτη από την Τζουμαγιά, απ' όπου έφυγε κρυφά με τον Τούρκο Φουρκάν, και τη δεύτερη από το Καβακλί της Ανατολικής Θράκης, όπου είχαν στήσει με τον Φουρκάν το σπιτικό τους.

Η Αννού με την οικογένειά της ακολουθεί το μακρύ καραβάνι των ξεριζωμένων στην καταναγκαστική πορεία θανάτου, χωρίς να ξέρει πόσες ακόμη ζωές της επιφυλάσσει η μοίρα της να ζήσει.

Ένα κορδόνι ζωές ξηλωμένες αγαλιανά τον δρόμο τον μακρύ πήραμε. Για το πού κανείς δεν ήξευρε. [...] Στην αρχή, ένα μοιρολόγι σιγαλό από γυναίκες ανέβαινε, ύστερα το πνιχτό αχολόι και το τροχάλισμα απ' τις τόσες ρόδες απά στις πέτρες και των τόσων ποδιών το σούρσιμο κάθε άλλον θόρυβο τον κουκούλωσε. Οι κουβέντες έλειπαν...

Δύο χρόνια μετά, με τη συνθηκολόγηση των Βουλγάρων, η οικογένεια του Σάντρου Ράσκου είναι ελεύθερη να επιστρέψει στα πατρογονικά εδάφη. Όμως, η Τζουμαγιά δεν υπάρχει πια: τα πετρόχτιστα σπίτια έγιναν αναχώματα στο πεδίο βολής Άγγλων και Βουλγάρων.

Πόσες ακόμη απώλειες είναι γραμμένο να ζήσει η Αννού σ' αυτή την αμφίβολη πορεία επιστροφής στα πάτρια;

